

*КСЕНИЈА КОНЧАРЕВИЋ, ЈЕЗИК И РЕЛИГИЈА:
ПОЈМОВНИК ТЕОЛИНГВИСТИКЕ.*

Београд: Јасен, 2017, 347.

Светло дана је угледала нова књига др Ксеније Кончаревић, редовног професора Катедре за славистику Филолошког факултета у Београду и хонорарног професора Православног богословског факултета под називом *Језик и религија: појмовник теолингвистике* у издању београдског Јасена. Професор Кончаревић као зачетник изучавања теолингвистике на нашим просторима и најзначајнији представник овог правца неуморно крчи пут у истраживањима додира језика и религије, њиховог међусобног преплитања и утицаја, што и потврђује њена нова књига.

У српској научној средини интересовање за теолингвистичка истраживања се појавило деведесетих година XX века, а убрзани развој теолингвистика доживљава почетком овог узбурканог XXI века, иако се још увек сматра дисциплином у фази конституисања. По тематици проучавања, са хронолошког аспекта, истраживања су започета радовима о проблематици савременог функционисања богослужбеног језика као резултата пораста преводилачке продукције религијског карактера, а потом су следили и следе радови који се баве проблематиком савременог функционисања богослужбеног језика, социолингвистичка истраживања, црквенословенски језик у савременим околностима, језичка политика, терминологија, фразеологија и паремиологија са хришћанском компонентом, функционална стилистика, теорија дискурса, сакрална комуникација.

Православни богословски факултет из Београда је учинио пресудни корак у промовисању теолингвистике као научне дисциплине код нас 2012. објављивањем тематског зборника који су приредили А. К. Гадамски и К. Кончаревић, а потом је уследило и интересовање САНУ, које је 2013. резултирало објављивањем зборника „Теолингвистичка проучавања словенских језика“ који су приредили академик Ј. Грковић Мејџор и К. Кончаревић. Поред овога ангажмана и већег броја научних радова штампаних у земљи и иностранству, аутор *Језика и религије* публиковала је и више научних монографија из ове области: *Језик и православна духовност*. Студије из лингвистике и теологије језика, Каленић Крагујевац 2006, *Руско-српски и српско-руски теолошки речник*, Службени гласник Београд, 2012, *Сакрална комуникација: норме, традиције, средства*, Православни богословски факултет 2013, *Поглед у теолингвистику*, Јасен, Београд, 2015.

Нову књигу - *Језик и религија* - као и уопште рад проф. Кончаревић је с једне стране изузетно тешко представити (због изразите ерудиције, богате литературе и ширине знања), а с друге стране и велика част. Наша прва дилема је била одакле започети овај приказ, почети од почетка, тј. *Предговора* или краја, односно *Литературе*, оба дела веома захтевна, комплексна и надахнута а подједнако значајна као и сама садржина *Појмовника*. Кренућемо од формалнијих података - аутор нас на почетку упознаје са важном чињеницом да је *Језик и религија* књига настала у оквиру рада на пројекту Министарства просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије под називом „Српска теологија у XX веку: фундаменталне претпоставке теолошких дисциплина у европском контексту – историјска и савремена перспектива“, потпројекат „Славистичка истраживања у теолингвистици“. Београдски издавач Јасен публикује *Појмовник* у својој библиотеци „Језикословље“ уз низ других лингвистичких књига одабраног избора тема и аутора, те се као такав почиње профилисати у афирмативне издавачке научних, језичких али и религиозних публикација и монографија, кроз поменути библиотеку али и библиотеку „Православно искуство“. *Језик и религија* има 350 страна, састоји се од следећих делова: *Предговор*, *Садржај*, самог појмовника, *Литературе* и *О аутору*.

Књига садржи 108 одабраних појмова и објашњења из области православне ортодоксије и ортопраксије, лингвистике, теолингвистичке терминологије...

Немогућим задатком би било представити сваки од 108 појмова, понекад правих енциклопедијских одредница, али заправо је и тај број само релативан јер неки од обрађених појмова у објашњењима носе далеко већи број пододредница и информација. Навешћемо неколико примера као илустрацију. Један од таквих примера је већ први појам у Појмовнику - **агиоантропоними** - као властито име прослављеног (канонизованог) светитеља, потом следе лексеме које означавају чинове светости: *мученик, исповедник, предодобни, равноапостолни, светитељ, јуродиви, блажени, благоверни, праведни, безмездни* са даљим детаљнијим објашњењима.

Слично по природи је и објашњење *агионима* – они се деле на теониме, агиониме, агиоантропониме, икониме, хеортониме (називе празника), еклисиониме (називи сакралних објеката), агиотопониме. Даље сазнајемо да најбогатији материјал за теолингвистичка испитивања пружају, поменути агиоантропоними, затим ангелоними као називи бестелесних бића: називи за девет небесних чинова ангелских подељених у тростепену јерархију: Серафими, Херувими и Престоли, Господства, Силе и Власти, Начала, Арханђели и Анђели, затим весник, гласник, посланик, небесник, навеститељ, ђаво, лукави; теоними – са потподелом на а) изворно теонимску лексику (Бог, Господ, Света Тројица, Месија, Логос, Христос, Свети Дух итд) и б) теонимску лексику насталу од нетеонимске путем метафоричког преношења (Јунак, Домаћин, Господар, Отац, Родитељ, Учитељ, Владар, Исцелитељ, Помоћник...) као и теотоконими са потподелом на а) изворне теотокониме: Богородица, Богомајска, Богоматер(а), Богоневеста, Богомати, Богородитељка, Богоотковица, на вишечлане називе за Богородицу: Мати/Мајка Божија, Невеста Христа, Света Пречиста, Невеста Неневестна, Обручница Сина Божијега и др. као и сложене Свагд(ј)ева, Увекд(ј)ева и Приснод(ј)ева и б) лексеме из општег језичког фонда које су метафоричким преносом уше у ову категорију: Заступница, Владичица, Царица...

Са ова два примера смо показали да се аутор не задржава на 108 појмова, него да је у питању далеко шири спектар информација и појмова који се појављују у књизи.

Појмовник има азбучни редослед одредница. Међутим за упућивање у материју није потребно ићи по азбучном реду него по интересовању или циљу, појмовном усмерењу и због тога бисмо Појмовник уврстили у приручнике, који би требало да буду стално при руци ради прелиставања, понављања или упознавања теолингвистичких и лингвистичких појмова. Понајвише има термина и објашњења за изучаваоце теолингвистике. Студентима мастер и докторских студија ће много помоћи објашњења нпр. *теолошка терминологија* (288. стр), *теолошки научни стил* (300. стр), *теолингвистика, историјат* (281. стр), *теолингвистика, појам* (278. стр), *теолингвистика у словенским земљама* (283. стр), *теолингвистика у Срба* (285. стр), *теонема* (303. стр), *теонеме, лексичке* (306. стр), *теонема, паремолошка* (316. стр), *теонеме, фразеолошке* (316. стр) али будући да собом носи дуго изучаване и осмишљаване резултате научних истраживања и искусијим научним радницима.

С друге стране ако је читаочево интересовање више лингвистичко – он наилази на прецизна, научно утемељена и промишљена објашњења на нивоу енциклопедијских одредница за арапски језик (26. стр), санскрит (238. стр), сиријански језик (259. стр), српкословенски језик (261. стр) старословенски језик (269. стр), црквенословенски (337. стр), како аутор прецизира - посебно је посвећена пажња сакралним језицима и то традиционалних цркава и религија.

Ако се читалац окреће питањима религије дат је доста широк спектар појмова из црквене ортодоксије и ортопраксије као што су нпр. *акатист* (18. стр), *апокрифи* (25. стр), *велика метанија* (51. стр), *духовно штиво* (53. стр), *канон* (91. стр), *катихеза* (103. стр), *литургија* (117. стр), *молебан* (149. стр), *молитвеник* (178. стр), *патерик* (183. стр), *псалтир* (204. стр) итд.

Будући да је теолингвистика комплексна област проучавања на крају књиге је презентован и списак литературе који обухвата широк корпус извора и грађе, речника, религиозних студија, чланака, покривајући све интердисциплинарне области. Књиге проф. Кончаревић су, по правилу, праћене богатом литературом, што показује колико преданости, рада, љубави и времена она улаже у сваку нову књигу. У *Појмовнику* је литература подељена на поглавља: Опште. Религиологија (21 одредница), Библијска археологија (18 одредница), Библијска ерминевтика (20), Богослужбени устав и литургија (40 одредница), Византологија (5), Исагогика Светог писма Старог завета (11), Историја библијске критике Старог Завета (10), Историја библистике Новог завета (4), Упоредно богословље (11).

За крај овог приказа смо оставили предговор, који је оставио дубок утисак на нас. У хришћански надахнутом и топло људском *Предговору* аутор даје пресек времена у коме живимо, човека нашег доба, процеса дехуманизације и расцрковљења као и последица које на људски дух све то производи. Поставља се питање како се одвратити од материјалистичког стила поимања света и обездуховљеног „човека-машине“ за стварање новца у којег смо се претворили живећи у презентованим неистинама и обмани. Једини пут изласка и духовног препорода је у јачању сфере духовности, враћању својим коренима, хришћанском моралу, одговорности у друштвеном и породичном животу. Најбољи пут а и тачка водиља нашег народа на свим просторима је Православна црква и хришћанска доктрина, списи Светих Отаца, литургијски живот као и књижевност, музика, филм, уопште култура надахнута хришћанским послањем која се бори за место у медијима и срцима савременог друштва и човека. За разумевање порука Цркве и самог Бога, неопходно нам је и разумевање, знање. Без идентитета нема ни народа ни појединца, а кључни елемент идентитета је и језички идентитет и промишљања о језику, којима је већим делом посвећена ова књига.

Језик и религија представља нови допринос проф. др Ксеније Кончаревић у промовисању теолингвистике као научне дисциплине, кроз презентовање одређеног броја основних термина и термилошких синтагми из теолингвистике. Осим поменутог, пажања се посвећује и низу лингвистичких појмова, посебно оних који се односе на сакралне језике али и религиолошке појмове из традиционалних религија, ради ширег сагледавања духовне спознаје, а посебно место се даје мисији Православне цркве.

Напоследку истакли бисмо да ће *Језик и религија: појмовник теолингвистике* бити незаобилазна литература за студенте мастер и докторских студија филолошког и теолошког профила, будући да се предмет Теолингвистика увршћује у поменуте програме, али и за шири аудиторијум - русисте, слависте, богослове, и уопште за религију заинтересоване људе - којима ће помоћи у разјашњењу многих појмова са којима се могу сусрести приликом започињања учрвљеног живота, а и најширој читалачкој публици ради добијања културолошки важних информација за схватање и прихватање језичког, културног и религијског идентитета свога народа, али и упознавања других религијских схватања.

Драгана Савин

Универзитет у Београду

Институт за ратарство и повртарство, Нови Сад

draganasavin@gmail.com